

vysoké působí demotivačně. V situaci, kdy daně zkonsumují značnou část příjmů, zaniká chuť k pokračování v činnosti, jejíž výsledek je podroben dani. Obrovský význam pro ekonomiku má rozvážné používání daňových nástrojů. Jde zde nejen o prosté alokování prostředků, ale rovněž o pečlivé zvážení dopadu daňových regulací na společnost.

Stimulační funkce představuje využití daňových nástrojů s cílem ovlivnit činnost ekonomických jednotek a tempo jejich rozvoje. Stimulační funkce se realizuje např. rozdílným daňovým zatížením různých kategorií ekonomických subjektů. Tím mohou daně ovlivnit rozvoj určitých činností, a to buď jej povzbudit, nebo naopak tlumit. Stimulační funkce se odráží také v katalogu výhod, úlev (slev), osvobození apod.

1.5 Konstrukční prvky daně

Daň je možno považovat za určitý druh právního vztahu – za daňověprávní vztah. **Daňověprávní vztah**⁹⁾ může vzniknout přímo na základě právní normy, platné a účinné v daném čase a místě, tedy přímo z pramene práva, v němž je daňověprávní norma obsažena. Převážná většina daňověprávních vztahů však pro svůj vznik potřebuje ještě splnění dalšího předpokladu, a to existence právní skutečnosti, se kterou právní norma spojuje vznik, změnu nebo zánik právního vztahu. V samotném důsledku i naprostá většina těch daňověprávních vztahů, které vznikají již přímo z právní normy, potřebuje ve skutečnosti určitý úkon nebo úkony subjektu, aby mohly být realizovány. Právní skutečnosti jsou jednak jednání (subjektivní právní skutečnosti) a jednak události a stavy (objektivní právní skutečnosti). Daňověprávní skutečnosti představují zvláštní druh právních skutečností, jež jsou významné pro daňověprávní vztahy a jsou jako jejich předpoklad stanoveny daňověprávní normou.

Daňověprávní jednání spočívá v chování v souladu s daňověprávní-

⁹⁾ Porovnej obdobnou materii v rámci správního práva. In: Průcha (1994), s. 91 an.

mi normami, jeho protipólem je jednání protiprávní, tedy v rozporu s daňověprávní normou, avšak také takové protiprávní jednání, jež je chováním v rozporu s jinou normou než normou daňového práva a zakládá odpovědnost z tohoto protiprávního jednání nebo stavu, přičemž je vůči subjektu odpovědnému za protiprávní chování uplatněna peněžitá nebo jiná majetková sankce, jejíž výnos je příjmem veřejného fondu (např. státního rozpočtu). V rámci právního jednání lze rozlišovat individuální právní akty zakládající, měnící nebo rušící právní vztahy. Tyto konstitutivní akty aplikace práva mohou být různé povahy. Jde např. o akty aplikace normy výlučně daňověprávní povahy – rozhodnutí správce daně o vyměření daně, rozhodnutí celního orgánu o propuštění zboží do určitého režimu s celní povinností. Jiným právním jednáním jsou právní úkony. Právní úkon je volní chování subjektu směřující k vzniku, změně nebo zániku právního vztahu, resp. k vzniku, změně nebo zániku povinnosti nebo oprávnění obsažených v právní normě. Ne každé jednání je právním úkonem. Aby bylo jednání právním úkonem, musí mít určité náležitosti, a to obecné pro všechny právní úkony a zvláštní pro úkony v rámci určitého odvětví práva nebo jen pro jeho subodvětví. Obecnými náležitostmi právního úkonu jsou právní subjektivita a vůle se svými náležitostmi vč. náležitostí jejího projevu a konsensus mezi vůlí a projevem. Právní úkony zakládající, měnící nebo rušící daňověprávní vztahy budou co do četnosti především úkony jednostrannými (registrace daňového subjektu, daňové přiznání, celní deklarace apod.), přičemž, jak je uvedeno výše, není vyloučen ani dvoustranný či vícestranný úkon. Náležitosti spojené se subjektem právního úkonu jsou jednak dány jeho obecnou právní subjektivitou a jednak podmínkami norem daňověprávních a vzhledem k provázanosti daňového a finančního práva zejm. se správním právem procesním, ale i hmotným také dle norem těchto odvětví. Specifické požadavky na formu projevu vůle (náležitosti návrhů, formuláře daňových přiznání, celních deklarací atd.) jsou rovněž dány těmito normami.

▼ Další formou právních skutečností jsou **protiprávní jednání**, spočívající v činnosti porušující právní povinnost. Následkem protiprávního jednání je zpravidla právní odpovědnost subjektu, který se takového

13.5 Způsob stanovení daně

Základem daně²⁴⁾ je vše, co jako úplatu obdržel nebo má obdržet plátce za uskutečněné zdanitelné plnění od osoby, pro kterou se zdanitelné plnění uskutečňuje, nebo od třetí osoby, vyjma daně za toto zdanitelné plnění. Do základu daně se také zahrnuje:

- clo, dávky nebo poplatky,
- spotřební daň vč. energetické daně,
- dotace k ceně,
- vedlejší výdaje, které jsou účtovány osobě, pro kterou je uskutečňováno zdanitelné plnění při jeho uskutečnění,
- při poskytnutí služby i materiál přímo související s poskytovanou službou,
- při dodání staveb i stavební a montážní práce spojené s výstavbou, rekonstrukcí, modernizací a opravami, konstrukce, materiál, stroje a zařízení, které se do stavby jako jejich součást montážními a stavebními pracemi zabudují nebo zamontují.

Základem daně v případě přijetí platby před uskutečněním zdanitelného plnění je částka přijaté platby snížená o daň.

Pokud se za uskutečněná plnění stanoví celková cena nebo hodnota, která zahrnuje dodání zboží, převod nemovitosti nebo poskytnutí služby s různými sazbami daně, popř. osvobozená od daně, základ daně se pro jednotlivá zdanitelná plnění stanoví v poměrné výši odpovídající poměru cen zjištěných podle ZOM jednotlivých plnění k celkovému součtu těchto zjištěných cen. Tato celková cena nebo hodnota se považuje za částku obsahující daň.

Mohou nastat případy, kdy samotný plátce daně nepřesně stanoví základ daně. V takovém případě zákon stanoví, kdy může plátce daně **opravit základ** a kdy lze považovat tuto změnu v ceně za samostatné zdanitelné plnění. Prodávajícím takto vzniká změna daně na výstupu a kupujícímu změna v nároku na odpočet. Plátce může opravit základ daně a výši daně:

²⁴⁾ § 36 ZDPH.